

ВІДГУК

офіційного опонента на дисертацію Золотарьової Олени В'ячеславівни «Формування ціннісних орієнтацій студентів у процесі виховної роботи вищого технічного навчального закладу», подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія та методика виховання

В умовах інтенсивного розвитку науки та техніки значно підвищуються вимоги до підготовки інженерних кадрів. При цьому сучасний фахівець в інженерно-технічній галузі має відрізнитися не тільки високим рівнем сформованості професійної компетентності, але й виявом стійких соціально значущих ціннісних орієнтацій. З огляду на це особливого значення набуває пошук нових ефективних шляхів формування ціннісних орієнтацій студентів у процесі виховної роботи сучасного вищого технічного навчального закладу.

Актуальність дослідження підсилюється і виявленими дисертанткою суперечностями, зокрема між: потребою суспільства у вільній, мобільній, висококваліфікованій особистості, здатної до збагачення своїх ціннісних, сутнісних сил, привласнення духовних орієнтирів розвитку, та недостатнім рівнем ціннісних орієнтацій випускників вищих технічних навчальних закладів; ціннісним потенціалом виховної роботи у вищих технічних навчальних закладах та недостатнім його використанням у процесі становлення аксіосфери майбутніх фахівців технічної галузі; потребою освіти в науково-методичному обґрунтуванні педагогічних умов формування ціннісних орієнтацій студентів у процесі виховної роботи вищого технічного навчального закладу та їх недостатньою розробленістю в педагогічній науці.

Актуальність і значущість дисертаційної роботи підтверджується також тим, що дослідження проведено відповідно до плану науково-дослідної роботи кафедри педагогіки вищої школи ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» у межах наукової теми «Гуманізація навчально-

виховного процесу» (державний реєстраційний номер 0114U001251). Тему затверджено вченою радою ДВНЗ «Донбаський державний педагогічний університет» та узгоджено в Міжвідомчій Раді з координації наукових досліджень у галузі педагогіки та психології в Україні.

Аналізуючи зміст дисертації, слід відзначити коректність і чіткість розробленого наукового апарату дослідження. Так, мета, об'єкт і предмет дослідження повністю узгоджуються між собою, а визначені завдання послідовно відображають сформульовану мету.

Представлений у дисертаційному дослідженні критичний аналіз наведених ідей і положень обґрунтовано оглядом значної кількості використаних наукових джерел (всього 445 найменувань, з них 15 – іноземною мовою). Слід також позитивно відзначити коректно визначений науково-понятійний апарат дослідження, що є достатнім для успішного виконання сформульованих у дисертації завдань.

Зокрема, у теоретичній частині дисертації на основі проведення ретельного аналізу наукових праць з філософії, психології, педагогіки Золотарьовою О. В. було виокремлено різні підходи вчених до трактування понять «цінності» й «ціннісні орієнтації», а також розкрито співвідношення цих понять між собою. Зокрема, з урахуванням різних точок зору науковців дисертантка дійшла висновку, що цінності – це об'єкти реальної дійсності, які сприяють задоволенню людських потреб. У свою чергу, під ціннісними орієнтаціями вона розуміє психічні новоутворення в структурі особистості, що виникають через привласнення об'єктивних цінностей в особистісні надбання суб'єкта, відображаючи мотиваційно-потребнісний, емоційний, духовно-моральний стан людини, її систему світоглядних орієнтацій, спрямовуючи її цілі та стратегію життєвого шляху. У ціннісних орієнтаціях відображається ставлення суб'єкта до об'єкта (цінності). Авторка дисертації також констатує, що втілення в ціннісних орієнтаціях людини потреб, сподівань, прагнень, пріоритетів, душевно-духовних переживань визначає життєвий

вибір та напрями подальшого розвитку особистості.

Не викликає сумніву наукова новизна та теоретична значущість результатів проведеного дослідження. Серед найсуттєвіших наукових напрацювань дисертантки слід відзначити такі:

- уперше визначено педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій студентів у процесі виховної роботи вищих технічних навчальних закладів (формування суб'єктності особистісної ціннісної життєдіяльності студентської молоді; створення аксіологічного виховного простору вищих технічних навчальних закладів; використання активних, інноваційних методів виховання для включення студентів у процес інтеріоризації цінностей та збагачення своєї аксіосфери);

- уточнено зміст ціннісних орієнтацій особистості, конкретизовано суть ціннісних орієнтацій студентів вищого технічного навчального закладу, визначено складники цих орієнтацій (особистісно-змістовий та операційно-аналітичний);

- виокремлено низку особливостей формування ціннісних орієнтацій студентів як представників юнацтва (інтенсивний розвиток процесів «самості», процесів, спрямованих на шукання сенсу життя, розвиток мотивації студентів до набуття базових моральних цінностей, необхідність коригування та перегляду власної ціннісної позиції на основі саморефлексії, усвідомлення розбіжності наявного й ідеального змісту ціннісних орієнтацій), а також особливостей формування цих орієнтацій саме в майбутніх інженерів (при формуванні ціннісних орієнтацій ураховуються особливості майбутньої професійної діяльності; береться до уваги специфіка процесу виховної роботи у вищому технічному навчальному закладі, яка повинна базуватися на гуманістичній парадигмі; ураховується залежність формування ціннісних орієнтацій від ціннісного середовища вищого технічного навчального закладу);

- удосконалено критерії й показники сформованості ціннісних

орієнтацій студентів вищих технічних навчальних закладів: мотиваційний (пізнавальний інтерес, ставлення до пізнання як цінності, самоактуалізація, гуманістична спрямованість); когнітивний (наявність знань про закономірності, структуру, етапи формування ціннісних орієнтацій; активність у пошуку шляхів ціннісного розвитку); діяльнісний (сформованість практичних цінностей-умінь, здатність креативно привласнювати реальну дійсність, створювати діалогічне спілкування); рефлексивний (здатність до професійної рефлексії; здатність до самопізнання, самоконтролю, самоідентифікації), а також рівні сформованості цих орієнтацій: високий, середній, низький;

- розроблено діагностичний інструментарій для визначення рівня сформованості ціннісних орієнтацій студентів вищих технічних навчальних закладів.

Слід також підкреслити очевидну практичну значущість дисертації, оскільки, по-перше, визначені педагогічні умови формування ціннісних орієнтацій студентів пройшли широку дослідницько-експериментальну перевірку, що дозволяє реалізувати їх у процесі виховної роботи у вищих технічних навчальних закладах; по-друге, розроблений комплекс діагностичних методів, методичні матеріали та рекомендації для викладачів можуть використовуватися в процесі формування ціннісних орієнтацій студентів вищого технічного навчального закладу; по-третє, матеріали та висновки дослідження можуть застосовуватися для розширення змісту курсів лекцій, практичних і семінарських занять з навчальних дисциплін педагогічного циклу («Теорія і методика виховання», «Педагогіка» тощо).

Основні положення й результати дослідження пройшли широку апробацію на міжнародних науково-практичних конференціях у Чехії (2008, 2009, 2011), Болгарії (2009), Польщі (2009-2015), а також в Україні (2008-2013). Основні результати дослідження відображено у 18 публікаціях, із них 6 – у провідних наукових фахових виданнях України, 1 – у зарубіжному

виданні. Автореферат дисертації адекватно відображає її зміст.

Високо оцінюючи теоретичну та практичну значущість проведеного дослідження, вважаю доречним висловити деякі побажання й зауваження:

1. У першому підрозділі дисертаційної роботи аналізуються різні підходи до визначення поняття «цінності» у філософських та психологічних дослідженнях. Однак проблемою дослідження є формування ціннісних орієнтацій студентів технічних вишів, а тому недоцільно майже цілий підрозділ дисертаційної роботи присвячувати аналізу трактувань поняття «цінності» фахівцями з психології та філософії.

2. Другий підрозділ дисертації має назву «Формування ціннісних орієнтацій як педагогічна проблема», третій – «Сутність, структура та особливості формування ціннісних орієнтацій студентів у процесі виховної роботи вищого технічного навчального закладу». Вважаю, що в такому формулюванні ці підрозділи певною мірою дублюють один одного.

3. Суттєвим недоліком проведеного дослідження є те, що слабо розкрито специфіку формування ціннісних орієнтацій саме у студентів інженерно-технічних спеціальностей.

4. У дисертації спостерігається певна невідповідність між назвою другого підрозділу «Експериментальна перевірка педагогічних умов формування ціннісних орієнтацій студентів у процесі виховної роботи вищого технічного навчального закладу» та його змістом, адже в підрозділі 2.2 наведено обґрунтування цих умов.

5. У дисертації на с. 92 в таблиці 2.2 відображено враження студентів від навчання в технічному виші. Не зовсім зрозуміло, як ця таблиця пов'язана з проблемою дослідження.

6. Слід було більш чітко обґрунтувати вибір критеріїв та показників сформованості ціннісних орієнтацій у студентів вищого технічного навчального закладу.

Висловлені зауваження суттєво не знижують наукову цінність

проведеного дослідження.

Аналіз змісту дисертації дає підстави стверджувати, що обрана тема розкрита повністю, а логіка викладення матеріалу відповідає поставленим і пізніше вирішеним завданням.

На підставі вищевикладеного зроблено висновок про те, що дисертаційна робота на тему «Формування ціннісних орієнтацій студентів у процесі виховної роботи вищого технічного навчального закладу» повністю відповідає пп. 9, 11-15 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. № 567 (із змінами від 19.08.2015 р., Постанова Кабінету Міністрів України № 656) щодо написання дисертацій, а її автор, Золотарьова Олена В'ячеславівна, заслуговує на присудження їй наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.07 – теорія та методика виховання.

Офіційний опонент

доктор педагогічних наук, професор,
професор кафедри загальної педагогіки і
педагогіки вищої школи Харківського
національного педагогічного
університету імені Г. С. Сковороди

Н. О. Ткачова

